

Okuma Çemberinin Türkçe Eğitiminde Kullanımı: Bir Betimsel İçerik Analizi

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Ömer Faruk TAVŞANLI¹, Pınar ULAŞ²

1 Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sınıf Öğretmenliği, omerfaruktavsanli@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1366-1679.

2 Bilim Uzmanı, Mimar Sinan İlkokulu, krmn0082@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3262-9906.

Gönderilme Tarihi: 14.02.2022 Kabul Tarihi: 18.04.2022 DOI: 10.37669/milliegitim.1073569

Öz

Okuma çemberi öğrencilerin gruplar oluşturarak seçtikleri kitapları okuması ve okudukları kitapları tartışmasından oluşan bir yöntemdir. Bu yöntem aracılığıyla öğrenciler okuduğunu anlama, okuma alışkanlığı kazanma ve sosyal iletişim kurma gibi birçok alanda gelişim göstermektedir. Bu yönleriyle okuma çemberi öğrencilerin yukarıda bahsedilen becerileri geliştirmesi için etkin kullanılabilir. Bu çalışmada betimsel içerik analizi yöntemiyle, okuma çemberinin kullanıldığı araştırmalar değerlendirilerek elde edilen veriler sonucunda genel durumun ortaya konması amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda okuma çemberinin daha çok Türkçe dersi okuma becerisi üzerindeki etkilerini gösteren çalışmalar tespit edilmiştir. Çalışmalarda okuma çemberinin okuma becerisi üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte yöntemin Türkçe dersindeki diğer beceriler üzerinde etkilerini gösteren çalışmalar bulunmamaktadır. Okuma çemberinin tüm beceri alanlarının aktif kullanıldığı etkinlikler içermesi nedeniyle bu konu ile ilgili diğer dil becerilerini ele alan çalışmalar yapılabilir. Farklı sınıf, geniş örneklem, farklı derslerde okuma çemberinin kullanımıyla ilgili çalışmalar eklenebileceği vurgulanmıştır. Eğlenceli ve etkin bir yöntem olarak öğretmenler tarafından okuma çemberinin kullanımı önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: okuma çemberi, Türkçe eğitimi, betimsel içerik analizi, okuma, yazma, konuşma, dinleme

The Use of Literature Circles in Turkish Language Education: A Descriptive Content Analysis

Abstract

Literature circles are a method in which students create groups to read the books they have chosen and discuss the books they have read. Through this method, students develop in many areas such as reading comprehension, gaining reading habits, and social communication. Literature circles can be used effectively to improve students mentioned above skills. The current study, it is aimed to show a panoramic picture of the literature circle researches by evaluating the studies in which literature circles are used with the descriptive content analysis method. As a result of the current research, studies showing the positive effects of literature circles on reading skills in Turkish lessons were determined. Studies have also found that literature circles are effective on different reading skills. However, there are no studies showing the effects of the method on other language skills such as writing, listening or speaking in Turkish lessons. The literature circles include activities in which all skill areas are actively used and studies that handled the other language skills should be done. It was emphasized that studies on the use of literature circles in different classes, large samples, and different courses should be usefully for extending the current literature. The use of literature circles as a fun and effective method is recommended to teachers.

Keywords: *literature circle, Turkish language education, descriptive content analysis, reading, writing, listening, speaking*

Giriş

Bireyin yaşamı boyunca yeni bilgilere ulaşması ve kendine özgü yeni bilgiler üretmesinin tek yolu eğitim uygulamalarıdır. Bu eğitim uygulamalarındaki asıl amaç; okuyan, okuduğunu anlayan, fikirlerini paylaşan, bireysel öğrenmelerini keşfeden bireyler yetiştirmektir. Bu uygulamaları yaparken bireyin dile hâkim olması beklendirilir. Birey bu hâkimiyeti okul yaşamıyla birlikte okulda öğrenir. Bu bağlamda Türkçe dersine ait okuma alanı bireylerdeki düşünme becerilerini ve dil kullanım yetilerini geliştirmektedir (Kuşdemir ve Güneş, 2014:87). Böylece bireylerin hem akademik hem de sosyal becerilerin işe koşulduğu günlük yaşamlarında daha başarılı olacakları umulmaktadır.

Okuma, metinde belirtilen sembollerin seslendirilmesinden ibaret olmayan çok daha üst düzey becerileri içinde barındıran bir uygulamadır. Bu nedenle ilkokuldan itibaren bu becerinin etkin bir şekilde kullanımını sağlamak oldukça önemlidir. Tüm

ülkelerin eğitim sistemleri öğrencilerin okumayı etkili bir şekilde uygulamayı öğrenmesini hedefler. Bu aşamada okuma ile ilgili okuduğunu anlama kavramı süreçte oldukça ön plana çıkmaktadır. Çünkü okuduğunu anlama okumadan elde edilecek kazanımın özünü oluşturmaktadır.

Okuduğunu anlama, okuma becerisinden daha üst düzeyde bir beceriyi temsil etmektedir. Okuduğunu anlamada, verilen bilgileri okuyucunun ön bilgileri ile alması ve yorumlaması gibi yapılandırıcı bir süreç bulunmaktadır (Ergen, Boyraz, Batmaz ve Kansu Çevik, 2019: 74). Okuduğunu anlama; karmaşık süreçleri içerisinde barındıran ve bireyin akademik başarısını da etkileyen önemli bir beceridir. Yurt içi ve yurt dışı yapılan birçok başarı değerlendirmelerinde okuduğunu anlamının önemi dikkat çekmektedir. Türkiye’de gerçekleştirilen araştırmalar da bu veriyi desteklemektedir. Öğrencilerde okuduğunu anlama becerisinin istenilen düzeyde geliştirilememesi onların akademik başarılarında istenen sonuçların alınamamasıyla sonuçlanmaktadır. Bu nedenle öğrencilerin okuduğunu anlama becerisinin gelişmesi için öğretmenler tarafından çeşitli yöntem ve teknikler kullanılmaktadır. Ayrıca birçok derste okuduğunu anlama stratejileri işe koşulmaktadır (Tokgöz ve Işık, 2020:58). Bu yolla hem öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerinin geliştirilmesi hem de okunan metinler aracılığı ile öğrencilere kazandırılmak istenen bilgi, değer ve kazanımların daha doğru ve etkili bir şekilde kazandırılması amaçlanmaktadır.

Okuduğunu anlama becerisinin gelişmesi ve okuma sürecinin daha nitelikli bir yapıya kavuşması için dersler sırasında çeşitli stratejiler uygulanmaktadır. Okuma öncesi, okuma sırasında ve sonrasında yapılan uygulamalarla öğrencilerin okuduğunu daha iyi anlaması hedeflenmektedir. Öğretmenin bu uygulamalardan kendi pedagojik arka planına ve öğrencilerin mevcut durumlarına göre uygun olanı seçerek bu becerinin gelişimine katkı sağlaması gerekmektedir (Güngör ve Açıkgöz, 2006:482). Bu noktada öğretmenlerin okuma alanına ilişkin stratejileri tanıyarak, bunların uygulama aşamalarını bilmesi ve sınıflarında etkili olacak şekilde uygulaması önem kazanmaktadır. Okuduğunu anlama sırasında kullanılan bu stratejiler öğretmenin uygulayacağı genel öğretim yöntemlerine de yansiyacak ve sonucunda daha etkili bir öğretim hizmeti sunulacaktır. Bu noktada uygulamalar sırasında öğrenci tutumu da önem kazanmaktadır. Öğrencinin okumaya karşı beslediği tutum onun okuma alışkanlığı kazanmasına katkı sağlayacak ve bunun sonucu olarak da daha çok okumasına sebep olacaktır. Bu nedenle öğretmenin uygulamaya koyduğu yöntem ve stratejiler süreçte daha önemli hale gelmektedir. Bu doğrultuda seçilecek yöntemlerin öğrencinin okumaya ilişkin olumlu tutum geliştirilmesine katkı sağlayacak nitelikte olması gerekmektedir (Güngör ve Açıkgöz, 2006:485; Kırmızı, 2008:96). Çünkü okumaya ilişkin olumlu tutumların okuduğunu anlama ve diğer dil becerilerinin gelişiminde etkili olduğu bilinmektedir (Baştuğ, 2014).

Öğrencilerin hem eğitim hayatını hem de sosyal hayatını önemli derecede etkileyen okuduğunu anlama becerisini geliştirmek için öğretmenler çeşitli yöntem ve teknikler kullanmışlardır. Bu yöntemlerden biri olan okuma çemberi son yıllarda sıkça kullanılmış ve bu tekniğin öğrencilerin başta okuduğunu anlama üzere pek çok beceriye etkileri incelenmiştir (Özbay ve Kaldırım, 2015). Okuma çemberi öğrencilerin gruplar oluşturarak seçtikleri kitapları birlikte okuması ve bu kitabı tartışmasından oluşan bir yöntemdir (Kaya Tosun, 2018; Mete, 2020). Bu açıdan bakıldığında okuma çemberi yönteminde iletişime dayalı bilişsel süreçlere odaklanıldığı anlaşılmaktadır.

Okuma çemberi uygulamalarıyla öğrencilere okuduğunu anlama, okuma alışkanlığı kazandırma, sözel olarak kendini ifade etme ve sosyal etkileşim kurma gibi birçok beceri aynı anda kazandırılabilir. Yöntem, öğrencilerin kitap seçimi ile başlamaktadır. Kitap seçimi sırasında kitapların öğrencilerin yaş ve kültürel özelliklerine uyumuna bakılmalıdır. Kitap seçimi sonrasında yöntem ile ilgili öğrencilere gerekli bilgiler verilmektedir. Öğrenciler kendilerine uygun, beğendikleri kitapları seçtikten sonra ortalama altışar kişilik gruplara ayrılır. Grup toplantılarının birincisinde kimin hangi rolü üstleneceği belirlenmektedir. Her öğrenci seçtiği role uygun olarak kitabını okumaktadır. Okuma çemberi yönteminde roller büyük önem taşımaktadır ve öğrencilerin tüm rolleri üstlenmesi ve rol değişiminin düzenli olarak toplantılarda yapılması gerekmektedir (Doğan, Yıldırım, Çermik ve Seyit, 2018; Mete, 2020; Okur, 2019). Çünkü rol değişimleri öğrencilerin kitaplara farklı bakış açıları ile yaklaşmasını sağlar. Bu da kitaptan elde edilmesi beklenen farklı anlamlara ulaşmada öğrencilerin işini kolaylaştırır.

Okuma çemberinde kullanılan rollere bakıldığında bağ kurucu, sorgulayıcı, bölüm uzmanı ve sanatçı olmak üzere zorunlu roller bulunmaktadır. Ayrıca kitaba göre özetleyici, araştırmacı, sözcük avcısı ve sahne düzenleyici gibi roller de isteğe bağlı olarak eklenebilmektedir. Bağ kurucu role sahip öğrenci okuduğu kitap ile yaşamı arasında bağ kuracaktır. Bu bağ kurarken kişisel yaşamışlıklarından, çevresinde karşılaştığı durumlardan ve diğer insanların yaşadıklarından yararlanabilmektedir. Sorgulayıcı role sahip öğrenci okuduğu metinle ilgili sorular hazırlar ve metnin değerlendirilmesine zemin hazırlayacak bir tartışma ortamı yaratır. Sorgulayıcının rolü bir tartışmayı yönetmek değil, tartışma açarak, dikkatleri tartışma konusuna çekmek ve katılımcı sayısının artmasını sağlamaktır. Sorgulayıcı rol, tartışma ortamında doğru soruları sorarak düşünme ve anlamının artmasına yardımcı olmaktadır. Bölüm lideri kitapta kendine ilginç gelen yerleri paylaşır. Sanatçı rolüne sahip öğrenci onu etkileyen olayı şiir ve resim ile anlatabilecektir. Özetleyici role sahip olan öğrenci okunan kısmı arkadaşlarına toplantı sırasında özetlemektedir. Araştırmacı rolü, kitabın içeriği, yazar hakkındaki özel bilgiler, kitapta geçen yerler ile ilgili bilgiler toplayarak grup arka-

daşlarına anlatmaktadır. Sözcük avcısı kitapta anlamı bilinmeyen kelimler hakkında araştırmalar yapar. Sahne düzenleyici kitapta geçen kişileri, yerleri, kişiler arasında geçen durumları hazırladığı sunum ve görsellerle grup arkadaşları ile paylaşmaktadır (Kaya Tosun, 2018; Mete, 2020). Okuma çemberinde geçen tüm bu roller öğrencilere farklı sorumluluklar yükler. Bu sorumluluklar öğrencilerin metinleri okurken farklı yerlere odaklanmalarını, kendi sorumlulukları ile ilgili diğer arkadaşlarından farklı ve nispeten daha nitelikli bakış açılarına sahip olmayı gerektirir. Bu da okuma sürecinde bir alanda uzmanlaşmayı beraberinde getirir. Süreç içerisinde farklı rollere giren öğrenciler farklı becerileri de kazanarak daha bütüncül bir bakış açısına sahip olma imkânı yakalar.

Öğrencilerle okuma çemberi uygulaması yaparken dikkat edilmesi gereken bazı ilkeler bulunmaktadır. Bu ilkelerden ilki kitap seçimlerinin öğrenciler tarafından yapılması gerektiğidir. Bunun sebebi öğrencilerin okuyacakları kitapları seçerek okuma isteklerinin artırılmasıdır. Öğrencilerin kişisel özellikleri, eğitim ve okuma seviyeleri ve sosyal statülerinden bağımsız olarak tartışma grupları oluşturulur. Bu grupların temel kriteri kitap seçimidir. Öğrencilerin olaylara ve okuduklarına farklı çerçeveden bakabilmeleri için okuma çemberinde öğrencilere farklı roller verilir ve bu rollerin sürekli değişimi sağlanır. Bu rollerin belli bir çerçeveye bağlı olarak ne amaçladığı öğrenciye anlatılmalıdır. Öğrenciler kendilerine sunulan kitaplar arasından okumak istedikleri kitabı seçer. Böylece hem öğrencilere okuyacakları kitabı kendilerinin seçme imkânı tanınmış olur hem de her grubun değişik kitaplar okuması sağlanır. Okuma çemberinde en önemli konulardan biri de grup toplantılarının yapılmasıdır. Bu toplantılar belirli aralıklarla yapılmalıdır ve ilk toplantıda toplantı kuralları belirlenmelidir. Öğrencinin yaşı yapılacak toplantının süresini belirleyen en önemli faktördür. Öğrencilerin süreç içerisinde aldığı notlar ve doldurulan formlar hem okuma ve tartışmaların yönlendirilmesine yardımcı olur hem de okuma sonunda hazırlanacak proje için kaynak teşkil eder. Süreç içerisinde oluşturulmak istenen tartışma ortamında tartışma konusunun belirlenmesinde öğrenciler teşvik edilerek sorumluluk almaları sağlanır. Öğrencilerin kitaplardan ne anladıklarını görebilmek için tek cevaplı soruların yerine öğrencilerin kendini detaylı ifade edebileceği sorular tercih edilir. Derinlemesine cevapların talep edildiği bu sorular, öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerinin gelişmesine olumlu katkı sağlayacaktır. Öğrencilerin okuma çemberindeki rolü kadar öğretmenin de bir rolü vardır. Öğretmen farklı rollerde grup içerisinde iletişime girerek öğrencilere rehberlik eder. Kitap bitiminde ve gerçekleştirilen toplantılarda süreçler çeşitli ölçme araçları ile değerlendirilmektedir (Kaya Tosun, 2020; Sarı, Kurtuluş ve Yücel Toy, 2017). Değerlendirme, hem rehber rolündeki öğretmenin grup içerisindeki izlenimleri hem de farklı değerlendirme tekniklerinden elde edilen sonuçların beraber kullanılmasıyla yapılmaktadır. Öğrenme ortamında amaç öğrencilerin bilgi sahibi

olmasıdır. Bu amaca ulaşmada eğlenme faktörü de sürece dahil edilmelidir. Çünkü eğlenme faktörü okuma başarısının artırılmasına yardımcı olmaktadır. Kitapların okunması tamamlandığında, gruplar okudukları kitapları sınıf ortamında sunmaktadırlar. Bunun için drama, tiyatro ve sunum gibi etkinliklerden faydalanmaktadırlar. Bir döngü tamamlandığında yeni kitaplarla yeni gruplar oluşturularak döngünün sürdürülmesi sağlanmaktadır (Avcı, Yüksel ve Akıncı, 2010; Kaya Tosun, 2018).

Okuma çemberi derslerde okuma alışkanlığını geliştiren ve okumaya ilişkin olumlu tutumları arttıran bir uygulamadır. Kuramsal olarak yapılandırmacı ve iş birliğine dayalı öğretimin birleşiminden oluşmaktadır. Bu nedenle de öğrenciler bu uygulamayı eğlenceli ve katılıma değer bulmaktadır. Bireysel çalışmaların grup çalışmasına dönüştürülmesi birçok kazanımın bir arada elde edilmesine katkı sağlamaktadır (Avcı, Baysal, Gül ve Yüksel, 2013; Balantekin, 2016). Grup çalışmalarını içeren okuma stratejilerinin öğrencilerin okuma alışkanlığı kazanmasında ve okumaya ilişkin olumlu tutumlarının artmasında etkili olacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmada yukarıda geniş bir şekilde açıklanan okuma çemberinin Türkçe dersleri kapsamında nasıl ele alındığının, Türkçe dersine ilişkin becerilerin gelişimindeki etkililiğinin ve bu konuda yürütülen çalışmalarda genel olarak nasıl sonuçlara ulaşıldığının genel bir değerlendirilmesi yapılmıştır. Çünkü ilgili literatür incelendiğinde okuma çemberini ele alan araştırma sayılarının arttığı dikkat çekmektedir. Bununla birlikte bu çalışmaların birlikte değerlendirilip yorumlandığı, karşılaştırmaların yapıldığı ve mevcut araştırmaları özetleyen herhangi bir araştırmaya rastlanamamıştır. Böylece hem ulusal literatürde okuma çemberinin ele alındığı çalışmaların bütüncül bir değerlendirilmesi yapılmış hem de mevcut literatürdeki eksikliklerin tespit edilmesi hedeflenmiştir. Bu bağlamda mevcut araştırmada aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır:

- Okuma çemberinin Türkçe dersinde kullanıldığı bilimsel araştırmaların yayınlanma yılı, yayınlanan derginin dizini ve lisansüstü tezin türü (yüksek lisans/doktora) nedir?
- Okuma çemberinin Türkçe dersinde kullanıldığı bilimsel araştırmaların gerekçeleri nelerdir?
- Okuma çemberinin Türkçe dersinde kullanıldığı bilimsel araştırmaların amacı nedir?
- Okuma çemberinin Türkçe dersinde kullanıldığı bilimsel araştırmalarda araştırma yöntemi, örneklem sayısı ve türü nasıldır?
- Okuma çemberinin Türkçe dersinde kullanıldığı bilimsel araştırmaların ulaştıkları sonuçlar nelerdir?

- Okuma çemberinin Türkçe dersinde kullanıldığı bilimsel araştırmalar, araştırmacılar, öğretmenler, müfredat geliştiriciler ve politika yapımcılar için neler önermektedir?

Yöntem

Araştırma Deseni

Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan doküman incelemesi yöntemiyle yürütülmüştür. Araştırmada doküman incelemesi kapsamındaki betimsel içerik analizi yöntemi tercih edilmiştir. Bu doğrultuda ilk olarak okuma çemberi ile ilgili yapılan makale, yüksek lisans ve doktora tezleri taranmıştır. Çünkü betimsel içerik analizi yöntemi bir alandaki çalışmaların içeriksel olarak incelenmesine olanak sağlayan bir yöntemdir (Çalık ve Sözbilir, 2014: 33-38). Tarama sonucunda okuma çemberinin kullanımı ile ilgili genel bir çerçeve oluşturulmuştur. Bu kapsamda mevcut araştırmada, okuma çemberinin Türkçe dersinde kullanımını ele alan çalışmalar çeşitli temalar altında sınıflandırılarak araştırmacılara daha pratik bir şekilde bu bilgilere ulaşması ve bütüncül bir şekilde değerlendirmesine olanak tanınması amaçlanmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında “Google Scholar, Web of Science, ERIC ve Scopus” veri tabanları ayrıca Yüksek Öğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi (YÖKTEZ) taranarak 17 makale, 3 yüksek lisans ve 1 doktora tezine ulaşılmıştır. İlgili aramalarda geçmişe dönük bir tarih sınırlaması yapılmamış olup son arama tarihi 2021 Aralık ayı olarak belirlenmiştir. İlgili tarih ve veri tabanlarında gerçekleştirilen aramalarda toplam 21 çalışmaya ulaşılarak veriler toplanmıştır. Arama sırasında “okuma çemberi” ve “literature circles” anahtar kelimeleri kullanılarak arama gerçekleştirilmiştir. Ulaşılmayan araştırmaların olma ihtimali yapılan araştırmanın sınırlılığını oluşturmaktadır.

Verilerin Analizi

Çalışmada toplanan veriler nicel, nitel ve karma yöntemlerin kullanıldığı çalışmaların genel durum ve dağılımını göstermek için tematik inceleme yöntemi ile değerlendirilmiştir. Kaldırım ve Tavşanlı (2020); Tavşanlı ve Kaldırım (2020); Kaldırım ve Tavşanlı (2021) tarafından kullanılan analiz değerlendirme ölçütleri ve ayrıca Ünal, Çalık, Ayas ve Coll (2006) tarafından incelenen çalışmalara yönelik değerlendirme süreçlerine dahil edilen ölçütler incelenmiş ve bu araştırmada kullanmak için uygun olduğu düşünülmüştür. Ölçüt olarak alınan matris, araştırmanın hem genel özellikleri hem de içeriği yönünden değerlendirilmesini sağlamaktadır. Değerlendirmede kıstas alınan başlıklar; yapılan çalışmanın türü, yılı, gerekçesi, amacı, kullanılan yöntemler, örnekleme, sonuç kısmı ve ortaya konulan önerilerdir. Kullanılan matris iki temel

bölümden oluşmaktadır. Birimci kısım olan araştırmanın genel özellikleri, araştırma türlerini ve araştırmaların yapıldığı yılları içermektedir. İkinci kısım olan araştırmaların içerik özellikleri ise araştırmanın gerekçesi, amacı, araştırma sırasında kullanılan yöntemler, araştırma için seçilen örneklem kümesi, araştırmanın sonucu ve bu sonuca bağlı oluşturulan önerileri içermektedir. Tablo 1 üzerinde bu temalar gösterilmiştir.

Tablo 1

Okuma Çemberinin Kullanımına Yönelik Hazırlanan Çalışmaların Analiz Matrisi

Özellikler	Temalar	Araştırmalardan Alınacak Veri
Araştırmaların genel özellikleri	Araştırma yayın bilgileri Araştırma türleri Araştırma yılı	Araştırmanın yayınlandığı yer Araştırmaların dergi dizin bilgileri Araştırma türü Araştırmanın yayınlanma yılı
Araştırmaların içeriksel özellikleri	Araştırmaların gerekçesi Araştırmanın amacı Araştırma yöntemleri Araştırma için seçilen örneklem Araştırmanın sonunda karşılaşılan sonuç Sonuca göre ortaya konulan öneriler	Araştırmanın asıl amacı Karma, nitel, nicel Örneklemin kimlerden seçileceği Araştırmanın asıl sonucu Araştırmanın asıl önerisi

Bulgular

Bu bölümde ele alınan çalışmalar genel ve içeriksel özelliklerine göre incelenmiştir.

Çalışmaların Genel Özellikleri Bakımından Elde Edilen Bulgular

Araştırmada öncelikle makale çalışmalarının yayınlandığı dergiler ve bunların dizin bilgilerine ilişkin incelemeler gerçekleştirilmiştir. Bu incelemeye yönelik bilgiler ve bu bilgilerin frekans ve % olarak sayısallaştırılmış hali Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2*Yapılan Çalışmaların Dergi Türüne Göre Dağılımı*

Dergi İsimleri	Dizin	f	%
EKEV Akademi Dergisi	TR Dizin	1	5,9
Tarih Okulu Dergisi	TR Dizin	1	5,9
M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi	TR Dizin	1	5,9
Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	TR Dizin	1	5,9
Kuramsal Eğitimbilim Dergisi	TR Dizin	1	5,9
Ana Dili Eğitim Dergisi	TR Dizin	2	11,8
RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi	TR Dizin	1	5,9
Eğitim ve Bilim	SSCI	1	5,9
Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri	SSCI	1	5,9
Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi	Diğer	1	5,9
Yıldız Eğitim Araştırmaları Dergisi	Diğer	1	5,9
International Journal of Languages Education and Teaching	Diğer	1	5,9
Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi	Diğer	1	5,9
International Journal of Eurasian Education and Culture	Diğer	1	5,9
International Journal of Educational Methodology	ERIC	1	5,9
International Journal of Education & Literacy Studies	ERIC	1	5,9
Toplam		17	100

Okuma çemberi yönteminin kullanımına ait çalışmaların dergi türüne göre dağılımı incelendiğinde 2011 ile 2020 arasında toplam 17 makalenin yayımlandığı görülmüştür. Bu makalelerin 2 tanesinin SSCI, 2 tanesinin ERIC ve 8 makalenin TR Dizin dizinlerinde yer aldığı, 5 makalenin de diğer dizinler tarafından taranan dergilerde yayımlandığı görülmektedir.

İkinci olarak tez çalışmalarına ilişkin bilgiler ele alınmıştır. Bu kapsamda ilgili bilgiler ve sayısallaştırılmış hali Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3*Çalışmalardaki Tezlerin Dağılımı*

Üniversite ve Bilim Dalı	Tez türü	f	%
Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Bilim Dalı	Yüksek Lisans	1	25
Pamukkale Üniversitesi Sınıf Eğitimi Bilim Dalı	Yüksek Lisans	1	25
Çağ University Department of English Language Education	Yüksek Lisans	1	25
Pamukkale Üniversitesi Sınıf Eğitimi Bilim Dalı	Doktora	1	25
Toplam		4	100

Tablo 3 incelendiğinde okuma çemberi yöntemi kullanılarak yapılan tez çalışmalarının üç tanesinin yüksek lisans, bir tanesinin de doktora tezi olduğu görülmektedir. İlgili çalışmaların iki tanesinin sınıf öğretmenliği, bir tanesinin Türkçe eğitimi, bir tanesinin de İngiliz dili eğitimi anabilim dalı kapsamında yapıldığı belirlenmiştir.

Çalışmaların genel özellikleri bakımından yapılan son inceleme ise çalışmanın yayımlandığı yıllara ve dizinlere göre genel bir dağılımı gösterebilmek amacıyla yapılan incelemedir. Böylece okuma çemberinin hangi yıllar arasında daha yoğun çalışıldığı ve güncelliğinin ne kadar korunduğuna ilişkin fikir sahibi olunabilecektir. İlgili bilgiler Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4*Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı*

Çalışmaların Yayınlanma Yılı	TR Dizin	SSCI	ERIC	Diğer İndeks	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam	Yüzde
2021	1			1			2	9,5
2020	1	1					2	9,5
2019	2		1	1	3		7	33,3
2018	2		1	1		1	5	23,8
2017				1			1	4,8
2015				1			1	4,8
2013	1						1	4,8
2011		1					1	4,8
2010	1						1	4,8
Toplam	8	2	2	5	3	1	21	100

Tablo 4 incelendiğinde okuma çemberi yönteminin kullanıldığı çalışmaların yıllara göre dağılımı görülmektedir. Buna göre yapılan çalışmalar incelendiğinde çalışmaların %19,2'lik kısmının 2010-2015 yılları arasında, %80,8 kısmının 2017-2021 yılları arasında yapıldığı görülmektedir. Bu verilere göre özellikle 2015 yılından sonra okuma çemberine ilginin arttığı görülmektedir.

Çalışmaların İçeriksel Özellikleri Bakımından Elde Edilen Bulgular

Çalışmaların Gereçekleri Bakımından Elde Edilen Bulgular

Mevcut araştırmada okuma çemberi ele alınarak yürütülen çalışmaların gerekçeleri incelenmiştir. Böylece bu yöntem kullanılarak gerçekleştirilen çalışmaların hangi sebeplerle yürütülmüş olacağına ilişkin fikir sahibi olunabilecektir. Okuma çemberi yöntemi ile gerçekleştirilmiş çalışmaların gerekçeleri Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5

Gereçeklerine Göre Çalışmaların Dağılımı

Tema	Kod	f	%
Okuma	Okuduğunu Anlama Başarı Düzeyinin Yetersiz Olması	12	44,4
	Akıcı Okuyamama	2	7,4
	Eleştirel Okumada Karşılaşılan Problemler	2	7,4
	Okuma Alışkanlıklarının Az olması	1	3,7
	Okuma Tutumlarının Belirlenmesi	4	14,8
	Okuma Çemberi Hakkında Bilgi Verme Gerekliliği	2	7,4
	Okur Tepkilerinin Belirlenmesine İlişkin Bilgi Eksikliği	1	3,7
	Okuma Çemberinin Öğretmen Adaylarının Mesleki Gelişim Algılarına Etkisinin Tespit Edilmesinin Gerekliliği	1	3,7
	Öğretmen Adaylarının Okuma Çemberinde Üstlendikleri Rollere İlişkin Görüşlerinin Önemi	1	3,7
	Öğretmen Adaylarının Okuma Çemberi Yöntemine İlişkin Görüşlerinin Önemi	1	3,7
Toplam		27	100

Tablo 5'e göre okuma çemberinin kullanımını konu edinen çalışmaların gerekçelerine bakıldığında en çok gösterilen gerekçenin okuduğunu anlamamanın öğrenciler için zorluğu ile ilgili olduğu görülmektedir. Bununla birlikte yine okuma ile ilgili olan akıcı okuma, okuma tutumları ve eleştirel okuma gibi alanlardaki yetersizlikler çalışmaların diğer gerekçeleri olarak belirlenmiştir. Öğretmenlerin okuma çemberine ilişkin görüşlerini içeren çalışmalarda ise öğretmenlerin bu yönetime ilişkin görüşlerinin tespit edilmesinin önemli olması gerekçeler arasında yer almaktadır.

Çalışmanın Amaçları Bakımından Elde Edilen Bulgular

Araştırmada okuma çemberi ele alınarak yürütülmüş çalışmaların amaçları incelenmiştir. İlgili çalışmaların hangi amaçlarla yürütüldüğünün ortaya çıkartılması okuma çemberinin daha çok hangi amaçlarla çalışıldığını ortaya çıkarması bakımından önemli görülmektedir. Elde edilen bulgular Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6

Amaçlarına Göre Çalışmaların Dağılımı

Amaçlar	Beceri Alanı	f	%
Etki Belirleme	Okuma	16	76,2
Durum Ortaya Koyma	Okuma	5	23,8
Toplam		21	100

Okuma çemberinin kullanımına yönelik yapılan çalışmaların amaçları incelendiğinde, çalışmaların %76,2'si etki belirleme, %23,8'i ise durum tespiti amacıyla yürütüldüğü görülmektedir. Buradan hareketle okuma çemberi çalışmalarının daha çok okuduğunu anlama, akıcı okuma ya da okumaya ilişkin tutum üzerindeki etkilerini ortaya çıkarmak amacıyla yürütüldüğü tespit edilmiştir.

Çalışmaların Örneklem, Yöntem ve Veri Toplama Araçları Bakımından Elde Edilen Bulgular

Mevcut araştırmada, okuma çemberi yönteminin kullanıldığı araştırmaların örnekleme, yöntem ve deneysel bilgileri ile veri toplama araçları incelenmiştir. Böylece bu yöntem ele alınarak yürütülen çalışmaların genel metodolojik bilgilerinin ortaya çıkartılması hedeflenmiştir. İlgili bulgular Tablo 7, 8 ve 9'da sunulmuştur.

Tablo 7

Çalışmaların Yöntemine Göre Dağılımı

Araştırma Deseni	f	%
Nicel	9	42,9
Nitel	6	28,6
Karma	6	28,6
Toplam	21	100

Tablo 7 incelendiğinde çalışmaların %42,9'unun nicel, %28,6'sının nitel ve %28,6'sının karma araştırma desenleri kullanılarak yürütüldüğü görülmektedir. Bu bulgular, okuma çemberi çalışmalarında daha çok nicel araştırma yöntemlerinin tercih edildiğini göstermektedir.

Yöntem bölümünde ikinci olarak okuma çemberinin kullanıldığı çalışmaların örneklem büyüklükleri incelenmiştir. Özellikle nicel çalışmalarda örneklem büyüklüğünün hata payını azalttığı düşünüldüğünde çalışmaların daha büyük örneklem grupları ile yürütülmesinin tavsiye edildiği bilinmektedir. Bu bakımdan okuma çemberi yöntemi kullanılarak yürütülen çalışmaların örneklem büyüklüklerinin ortaya çıkarılması sonraki çalışmalarda örneklem büyüklüğü noktasında araştırmacılara çeşitli bulgular sunacaktır. Çalışmaların örneklem büyüklüğüne ilişkin bulgular Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8

Çalışmaların Örneklem Sayılarına Göre Dağılımı

Örneklem Sayıları	f	%
0-10	4	19
11-30	4	19
31-100	10	47,6
101-200	3	14,3
Toplam	21	100

Tablo 8’e göre okuma çemberinin kullanıldığı çalışmalar örneklem sayılarına göre incelendiğinde 0-10 kişilik örneklem grubunun %19, 11-30 kişilik örneklem grubunun %19, 31-100 kişilik örneklem grubunun %47,6, 101-200 kişilik örneklem grubunun %14,3 olduğu görülmektedir. Bu bulgulara göre okuma çemberi kullanılarak yürütülen çalışmaların neredeyse yarısının 31-100 kişi aralığında bir örneklem büyüklüğü ile yürütüldüğü tespit edilmiştir.

Araştırmada yöntem bölümü ile ilişkili olarak örneklem türü de incelenerek analizler gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda çalışmaların hangi örneklem grupları ile gerçekleştirildiğinin ortaya çıkartılmasının bu yöntemin hangi gruplar ile çalışıldığını ortaya koyması bakımından önemli olacağı düşünülmektedir. İlgili bulgular Tablo 9’da sunulmuş ve devamında yorumlanmıştır.

Tablo 9*Çalışmaların Örneklem Türlerine Göre Dağılımı*

Örneklem Türleri	f	%	
Öğrenci	Lisans	7	33,4
	Lise	0	0
	Ortaokul	5	23,8
	İlkokul	7	33,3
Doküman	Araştırma	2	9,5
Toplam		21	100

Okuma çemberinin kullanımını konu edinen çalışmaların örneklem türüne göre dağılımı incelendiğinde çalışmaların en çok Eğitim Fakültesi lisans öğrencileri (%33,4) ve ilkokul öğrencileri (%33,3) üzerinde çalışıldığı görülmektedir. Bununla birlikte okuma çemberinin Türkçe derslerinde kullanımını ele alan çalışmaların neredeyse dörtte birinin ortaokul öğrencileri ile gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Lise öğrencileri ile yürütülen herhangi bir çalışmaya ise rastlanamamıştır. %9,5 oranındaki çalışmada ise doküman incelemesi yapıldığından örneklem türü olarak ilgili dokümanlar dikkate alınmıştır.

Mevcut araştırmada okuma çemberi kullanılarak yürütülen çalışmaların sonuçları da inceleme kapsamına alınmıştır. Elde edilen bu bulguların okuma çemberinin öğrencilerin okuduğunu anlama, akıcı okuma, okumaya ilişkin tutum gibi becerilerini nasıl etkilediğini genel bir çerçeve sunarak göstermesi önemli görülmektedir. Okuma çemberinin ele alındığı çalışmaların sonuçlarına ilişkin bulgular Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10*Çalışmaların Sonuçlarına Göre Dağılımı*

Tema	Kod	f	%
Okuma	Okuma çemberi okuma becerisi üzerinde olumlu etkilidir.	1	3,5
	Okuma çemberi okuduğunu anlama üzerinde etkilidir.	9	32,1
	Okuma çemberi akıcı okuma üzerinde etkilidir.	2	7,1
	Okuma çemberi eleştirel okuma becerisinin gelişimi üzerinde etkilidir.	2	7,1
	Okuma çemberi okuma alışkanlığı kazandırmada etkilidir.	1	3,5
	Okuma çemberi okur tepkileri üzerinde olumlu etkilidir.	1	3,5
	Okuma çemberi okumaya yönelik tutumlar üzerinde etkili değildir.	2	7
	Okuma çemberi dil öğrenenleri okumaya teşvik eder.	1	3,5
	Okuma çemberi eleştirel okuma özyeterlilik algısını olumlu etkiler.	1	3,5
	Okuma çemberi eleştirel okuma becerisi üzerinde etkili değildir.	1	3,5
Okuma çemberi okuma motivasyonu üzerinde olumlu bir farklılığa yol açmamıştır.		1	3,5
Okuma çemberi yöntemini öğretmen adayları etkili bulmuşlardır.		3	10,6
Okuma çemberi yöntemi öğretmen adaylarının mesleki gelişimini etkiler.		1	3,5
Diğer Sonuçlar	Okuma çemberi öğrencileri bilişsel, sosyal, duyuşsal olarak desteklemektedir.	1	3,5
	Okuma çemberi sosyal beceri üzerinde etkilidir.	1	3,5
Toplam		28	100

Tablo 10’da okuma çemberinin kullanımına yönelik çalışmaların sonuçlarına göre dağılımı incelendiğinde %32,1 oranında okuduğunu anlama üzerinde okuma çemberinin etkili olduğu sonucu görülmektedir. Bununla birlikte okuma çemberinin okuma becerisi, akıcı okuma, eleştirel okuma, okuma alışkanlığı kazandırma, dil öğrenenlerin okumaya teşviki, eleştirel okuma öz yeterlilik algısı ve okur tepkileri üzerinde olumlu etki gösterdiği dikkat çekmektedir. Okuma çemberinin okumaya yönelik tutumlar üzerinde ve eleştirel okuma becerisi üzerinde etkisinin olmadığı sonucuna varan çalışmalar bulunmaktadır. Ayrıca okuma çemberinin okuma motivasyonları üzerinde anlamlı bir farklılığa yol açmadığını gösteren bir çalışma tespit edilmiştir. Öğretme yöntemi açısından elde edilen sonuçlara bakıldığında öğretmen

adayları okuma çemberi yöntemini etkili bulmuşlardır. Son olarak okuma çemberinin öğretmen adaylarının mesleki gelişiminde etkili olduğu sonucuna varan bir çalışma da bulunmaktadır. Okuma çemberinin öğrencileri bilişsel, sosyal, duyuşsal alanlar ve sosyal beceriler yönünden etkilediği sonuçlarını tespit eden farklı çalışmalar olduğu görülmektedir.

Çalışmaların Önerileri Bakımından Elde Edilen Bulgular

Mevcut araştırmada son olarak okuma çemberinin ele alındığı çalışmalarda ifade edilen öneriler incelenmiştir. Özellikle bu bölümün sonraki araştırmalar için ışık tutucu olacağı düşünülmektedir. Okuma çemberi yönteminin kullanıldığı çalışmalarda sunulan öneriler Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11

Çalışmaların Önerilerine Göre Dağılımı

Tema	Kod	f	%
	Okuma çemberi yöntemi daha geniş örneklem üzerinde denenebilir.	3	5,5
	Okuma çemberi yönteminin okuma dışında yazma, konuşma ve dinleme üzerindeki etkisi araştırılabilir.	2	3,7
	Okuma çemberi yönteminin estetik okuma dışında ele alındığı bilgi edinme amaçlı yeni çalışmalar yapılabilir.	1	1,8
	Kitaplar öğrenci ilgileri doğrultusunda çeşitlendirilerek farklı araştırmalar yapılabilir.	1	1,8
Araştırmacı	Okuma çemberi yöntemi farklı okuma teknikleriyle karşılaştırılabilir.	1	1,8
	Okuma çemberinin derslerde akademik bilgi ediniminde kullanımı ile ilgili örnek çalışmalar yapılabilir.	2	3,7
	Okuma çemberinin farklı sınıf seviyelerinde kullanılabilirliği- ne bakılabilir.	3	5,5
	Bireysel okuma ve okuma çemberi farklı değişkenler açısından değerlendirilebilir.	1	1,8
	Farklı okul, okul türü ve kademelerde okuma çemberi üzerine araştırmalar yapılabilir.	2	3,7
	Uygulama sırasında okuma çemberinin etkilerine yönelik araştırmacı gözlem notlarına yer veren çalışmalar yapılabilir.	1	1,8
	Farklı değişkenlerin eleştirel okuma becerisine etkisi incelenebilir.	2	3,7

	Okuma çemberinin farklı yaş gruplarındaki öğrencilerin okuma tutumlarına etkisi incelenebilir.	1	1,8
	Okuma çemberinin yetişkin bireylerin okuma becerilerine etkisi ile ilgili çalışmalar yapılabilir.	2	3,7
	Okuma çemberinde bulunan rollerin okuyucu katkılarını belirlemek amacıyla daha detaylı çalışmalar yapılabilir.	1	1,8
	Farklı deneysel çalışmalarla okuma çemberi etkisi incelenebilir.	1	1,8
	Okuma çemberinin okuma motivasyonu, okuma tutumu gibi duyuşsal değişkenler üzerindeki etkisini görmek amacıyla daha uzun süreli çalışmalar yapılabilir.	1	1,8
	Oluşturulan eleştirel okuma değerlendirme paketi farklı araştırmalarda kullanılabilir.	1	1,8
	Eleştirel okuma değerlendirme paketi farklı düzeyler için tekrar tasarlanabilir.	1	1,8
	Okuma çemberinin farklı bilişsel, sosyal veya duyuşsal becerilere etkisi incelenebilir.	1	1,8
	Okuma çemberinde yapılan tartışmalarda öğrenci takibi ve öğretmen katılımını görmeyi sağlayacak tekniklere yer verilebilir.	1	1,8
	Okuma çemberinin kullanıldığı daha uzun süreli çalışmalar yapılabilir.	1	1,8
MEB	Okuma çemberi Türkçe derslerinde okuduğunu anlama becerilerini geliştirmek amacıyla kullanılabilir.	5	9,2
	Okuma çemberi Türkçe derslerinde eleştirel okuma becerilerini geliştirmek amacıyla kullanılabilir.	1	1,8
	Okuma çemberi aynı sınıf düzeyindeki farklı şubelerle yapılarak farklı sınıflardaki öğrenciler arasında etkileşim sağlanabilir.	3	5,5
	Okuma çemberi etkin bir şekilde kullanılarak öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırılabilir.	3	5,5
	Okuma çemberi farklı derslerde kullanılabilir.	1	1,8
	Okuma çemberindeki bazı roller Türkçe derslerindeki okuma ve dinleme metinlerinde kullanılabilir.	1	1,8
	Türkçe öğretim programında eleştirel okumayla ilgili kazanımlara yer verilebilir.	1	1,8
	Eğitimin her kademesinde okuma alışkanlığını pekiştirecek etkinliklere yer verilebilir.	2	3,7

Okuma çemberi sınıflarda öğretmenler tarafından eğlenceli bir yöntem olarak kullanılabilir.	3	5,5	
Öğretmenler sınıflarda okur tepkilerini ölçen çalışmalar yapabilirler.	1	1,8	
Eleştirel okuma değerlendirme paketi öğretmenler tarafından eleştirel okuma becerisini ölçmek için kullanılabilir.	1	1,8	
Okuma çemberi yönteminin kullanımıyla ilgili öğretmen becerileri artırılabilir.	1	1,8	
Üniversite	Aday öğretmenler okuma çemberi yöntemi ile tanıştırılabilir.	1	1,8
Toplam		54	100

Tablo 11’de okuma çemberinin kullanıldığı çalışmaların önerileri görülmektedir. Bu çalışmalarda araştırmacılara çalışmaların daha geniş örneklem üzerinde yapılması önerilmiştir. Ayrıca farklı sınıf seviyelerinde, okuma dışındaki beceri alanlarında, akademik bilgi edinimi alanında, farklı okul ve kademelerde, yetişkin okuma becerisi üzerinde okuma çemberinin etkileri ile ilgili çalışmaların yapılması ile ilgili araştırmacılara öneriler bulunmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığına Türkçe derslerinde okuma çemberinin okuduğunu anlama becerisini geliştirmek için kullanılması ile ilgili öneriler %9,2 ile en üst sırada yer almaktadır. Okuma çemberinin aynı sınıf düzeyinde farklı şubelerde uygulanarak öğrenciler arasında etkileşimi sağlamak için Millî Eğitim Bakanlığına önerileri bulunan çalışmalar vardır. Okuma çemberinin okuma alışkanlığını kazandırmak için okullarda kullanımı önerilmektedir. Öğretmenlerin derslerde eğlenceli bir yöntem olarak okuma çemberini kullanmaları tavsiye edilmektedir. Aday öğretmenlerin okuma çemberi yöntemi ile tanıştırılması üniversitelere yapılan bir öneri olarak dikkat çekmektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Çalışmaların Genel Özelliklerine Göre Değerlendirilmesi

Okuma çemberinin kullanıldığı araştırmalar incelendiğinde çalışmaların büyük bir kısmının okuma çemberinin Türkçe dersi kapsamında yer alan okuma becerisi alanı üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla yürütüldüğü görülmektedir. Ayrıca okuma çemberinin kullanıldığı durum çalışmaları da mevcuttur (Çermik, Doğan, Ateş ve Yıldırım, 2019; Çetinkaya ve Topçam, 2019; Doğan, Çermik, Ateş ve Yıldırım, 2019). Okuma çemberiyle ilgili yapılan çalışmaların çoğu deneysel çalışmalardır. Bu bağlamda okuma çemberinin kullanımını daha genel bir şekilde değerlendirecek ve süreçlerle ilgili paydaşlarının görüşlerinin, örnek olayların da incelendiği daha geniş kapsamda yürütülecek çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle elde edilen çalışmaların oldukça sınırlı sayıda olması bu alanda hala ciddi miktarda araştırmaya

ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca okuma becerisi ile ilişkili olarak incelenebilecek okuduğunu anlama, okumaya ilişkin tutum, akıcı okuma, okuma motivasyonu, okur kimliği gibi konularda daha fazla araştırma yapılmasının okuma çemberinin okumaya ilişkin pek çok boyutta nasıl etkilerinin olduğunu ortaya konması ve genel çerçevenin görülebilmesi için olumlu olacağı düşünülmektedir.

Yapılan çalışmalar Türkçe dersi dil becerilerine göre incelendiğinde çalışmaların tamamının okuma becerilerini merkeze alan çalışmalar olduğu görülmektedir. Ancak okuma çemberi içerisinde yazma, konuşma ve dinleme becerilerinin de etkin olarak kullanıldığı bir yöntemdir (Tosun, 2018). Bu bilgi göz önünde bulundurulduğunda okuma çemberinin bu beceri alanları üzerinde de etkileri olduğu düşünülebilir. Okuma çemberinin Türkçe dersi kapsamında yazma, dinleme ve konuşma becerileri üzerinde etkilerini inceleyen çalışmalar yürütülebilir. Bu noktada dil becerilerinin birbirini destekler nitelikte olduğu ve okuma çemberinin farklı becerileri destekleyici özellikleri göz önüne bulundurulduğunda yürütülecek bu çalışmaların oldukça işveruruk olacağı düşünülmektedir.

Okuma çemberinin kullanımına yönelik çalışmaların dizinleri incelendiğinde, mevcut araştırmaların en çok TR Dizin kapsamındaki dergilerde (Avcı vd. 2010; Avcı vd, 2013; Doğan vd, 2018; Doğan vd, 2019; Hatun ve Kurtlu, 2019; Karatay ve Soysal, 2021; Mete, 2020; Yıldırım, Seyit, Çermik ve Doğan, 2019) yayınlandığı görülmektedir. Bunu diğer dizinler, ERIC ve SSCI dizinlerince taranan dergilerde kabul edilen ve yayınlanan makaleler takip etmektedir. Bu bağlamda hem ulusal (ÜAK Doçentlik ölçütleri) hem de uluslararası sıralama kuruluşlarınca (Times Higher Education, QS) kabul gören SSCI ve Scopus dizinlerince taranan yayın sayısının artması gerektiği düşünülmektedir. Gerçekleştirilen tez çalışmaları incelendiğinde de daha çok yüksek lisans çalışmalarının olduğu dikkat çekmektedir. Bu bağlamda okuma çemberinin kullanımına yönelik doktora çalışmalarına ihtiyaç duyulduğu söylenebilir. Ayrıca yüksek lisans tezlerinden biri İngiliz dili eğitimi anabilim dalı kapsamında yapılmıştır. Bu açıdan bakıldığında okuma çemberinin farklı dillerde geliştirilmesi gereken becerilerin desteklenmesinde de kullanılabilceğini gösteren çalışmalar yapılabilir.

Yıllara göre okuma çemberinin kullanımına yönelik dağılım incelendiğinde çalışmaların daha çok 2017 ile 2021 arasında yapıldığı görülmektedir (Hatun ve Kurtlu, 2019; Mete, 2020; Tosun, 2018). Daha öncesindeki yıllarda her yıla bir çalışma gelecek şekilde daha az çalışma yapılmıştır. Son yıllarda okuma çemberi ile ilgili çalışmaların daha çok yapılması yöntemin alanda ilgi çekici bir konu olduğunu ve akademik popülerliğini sürdürdüğünü göstermektedir. Ayrıca daha önce ifade edildiği gibi ulusal düzeyde yapılan çalışmaların sınırlı olması bu yöntemin daha fazla üzerinde durulması gerektiğinin-durulacağıın bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Çalışmaların Gereçeklerine Göre Değerlendirilmesi

Okuma çemberi kullanılan çalışmalar gerekçeleri açısından incelendiğinde daha çok okuma becerisine ait gerekçeler bulunmaktadır. Özellikle okuduğunu anlamaya yönelik çok sayıda çalışma olması dikkat çekmektedir (Karatay ve Soysal, 2021; Pilav ve Balantekin, 2017). Bu bağlamda okuduğunu anlamada istenilen düzeyde olmayan Türk öğrenciler (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2019a; 2019b) için kullanılacak stratejilerden bir tanesinin okuma çemberi olabileceği değerlendirilmiştir. Ayrıca okuma becerisi kapsamında akıcı okumada yaşanan sorunlar, eleştirel okuma yetersizlikleri, okuma alışkanlığının kazandırılmaması konuları da araştırmaların gerekçeleri olarak görülmektedir (Hatun ve Kurtlu, 2019; Tosun ve Doğan, 2020). Bu doğrultuda araştırmacıların yukarıda bahsedilen gerekçeleri daha ön plana alarak araştırmaya değer gördükleri anlaşılmıştır.

Okuma çemberinin etkinliğini ve yöntemin öğretmenlerin mesleki gelişimine katkılarını ifade eden gerekçeli çalışmalar da bulunmaktadır (Çetinkaya ve Topçam, 2019). Bu alanda daha çok sayıda çalışma yapılarak öğretmenlerin okuma çemberi konusunda yetkin hale getirilmesi için ilerleme sağlanabilir.

Çalışmaların Amaçlarına Göre Değerlendirilmesi

Okuma çemberini konu edinen araştırmaları amaçlarına göre değerlendirdiğimizde yöntemin daha çok okuma becerisi üzerindeki etkilerini belirlemek amacıyla kullanıldığı görülmektedir (Mete, 2020; Tosun ve Doğan, 2020). Belirlenen amaçlar çalışmaların gerekçeleri ile paralellik göstermektedir. Yine okuma çemberi ile ilgili mevcut durumu ortaya koymayı amaçlayan çalışmalar da bulunmaktadır. Ancak genel olarak bakıldığında çalışma amaçları hep tek bir beceri alanını temel alan çalışmalardır. Bu durumda okuma çemberinin farklı beceri alanlarındaki etkinliğini gösteren farklı amaçlı çalışmalara yer verilebilir.

Okuma çemberinin öğretmenler üzerindeki etkileri ve öğretmenlerin yöntem ile ilgili görüşlerini belirlemeyi amaçlayan çalışmalara da yer verilmiştir (Çermik vd., 2019; Doğan vd., 2019). Bu çalışmaların sayılarının genele oranla az olması yeterli verilerin elde edilememesini beraberinde getirmiştir. Öğretmenlerle yapılan çalışmalar artırılarak daha detaylı verilerin elde edilmesi sağlanabilir.

Çalışmaların Yöntemlere Göre Değerlendirilmesi

Okuma çemberini konu alan çalışmaların yöntemleri üç temel alanda ele alınmıştır. Bu alanlardan ilki çalışmaların desenleridir. Çalışmaların büyük bir kısmının nicel çalışmalar olduğu görülmektedir (Avcı vd., 2013; Hatun ve Kurtlu, 2019). Nicel çalışmalarda okuma çemberinin Türkçe beceri alanlarından okuma üzerindeki etkile-

ri incelenmiştir. Çalışmalarda nitel araştırmalara da yer verilmiştir (Avcı vd., 2010; Doğan vd., 2019). Nitel araştırmalarda daha çok okuma çemberi ile ilgili durum çalışmaları yapılmıştır. Bununla birlikte okuma becerisine ait okuma tutumları, okur tepkileri gibi diğer boyutlarda da veriler toplanmıştır. Okuma çemberi ile ilgili karma çalışmalar da bulunmaktadır (Doğan vd., 2021; Tekin, 2019). Bu çalışmalarda hem nicel veriler hem de nitel veriler toplanarak daha kapsamlı değerlendirmeler yapılmıştır.

Okuma çemberini konu alan çalışmalar yöntemlerine göre incelenirken ele alınan ikinci boyut örneklem sayısıdır. İncelenen araştırmalarda örneklem sayısının daha çok 31-100 arasında olduğu görülmektedir (Hatun ve Kurtlu, 2019; Tosun ve Doğan, 2020). Nicel araştırmalarda örneklem sayısının fazla olması sonuçların evrene yansıtılması açısından önemli olduğu için daha fazla örneklem sayısı ile çalışmaların yapılması etkili olacaktır.

Çalışmalar üçüncü olarak örneklem türüne göre incelendiğinde ilkökul, ortaokul ve lisans öğrencileri ile çalışmaların yapıldığı ancak lise öğrencileri ile çalışma yapılmadığı görülmektedir. Bu katılımcı gruplarından en çok çalışmanın yapıldığı grup ilkökul, Eğitim Fakültesi lisans öğrencileri ve ortaokul öğrencileridir (Mete, 2020; Pilav ve Balantekin, 2017). Bu durum çalışmaların çoğunun okuduğunu anlama üzerine kurgulanmış olmasına bağlanabilir. İlkokul ve ortaokul düzeyinde daha çok okuma becerisinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu durum da örneklem türünü etkilemiştir. Fakat akademik hayatın tamamında okuma ve okuduğunu anlama çalışmalarının öneminin devam ettiği ve okuma çemberinin diğer beceri alanlarını da etkileyebildiği düşünülürse lise düzeyinde daha fazla çalışmanın yapılması gerektiği fark edilecektir. Çalışmalar incelendiğinde Eğitim Fakültesi lisans öğrencileri ile çalışmalar yapılırken, eğitim uygulamalarında kritik bir role sahip olan öğretmenlerle çalışmaların yapılmaması dikkat çekmektedir. Eğitim Fakültesi lisans öğrencileri ile yapılan çalışma sayılarının daha da artırılarak, sahadaki öğretmenlerle de çalışmaların yapılması önerilebilir.

Çalışmaların Sonuçlarına Göre Değerlendirilmesi

Mevcut araştırmada okuma çemberinin kullanıldığı çalışmaların sonuçları da değerlendirilmiştir. Buna göre okuma çemberinin okuma alanını çeşitli yönlerden etkilediği belirlenmiştir. Öncelikle okuma çemberinin okuduğunu anlama üzerinde etkili olduğu sonucu dikkat çekmektedir. Okuma çemberinin akıcı okuma, eleştirel okuma becerilerinin gelişimi üzerinde etkili olduğu sonuçları da görülmektedir (Hatun ve Kurtlu, 2019; Tosun ve Doğan, 2020). Okuma çemberinin okuma alışkanlığı kazandırma, okur tepkilerini etkileme, dil öğrenenleri okumaya teşvik etme konularına ve eleştirel okuma öz yeterlilik algısına olumlu etkileri bulunmuştur. Ancak çalışma sa-

yıllarının az olması bu sonuçların genelleşebilmesi önünde bir engel oluşturmaktadır. Ayrıca okuma çemberinin okuma becerisi üzerinde etkili olmadığı, okuma motivasyonu üzerinde olumlu bir farklılığa yol açmadığı sonuçları da çıkmıştır (Demir, 2019; Doğan, Çermik, Yıldırım ve Ateş, 2021). Bu değişkenlerin temele alınarak daha fazla çalışmalar yürütülmesi sonuçların genellenebilirliği açısından değerli görülmektedir.

Okuma çemberi kullanılan çalışmaların öğretmenler boyutundaki sonuçlarına bakıldığında Eğitim Fakültesi lisans öğrencilerinin yöntemi etkili bulunduğu, okuma çemberinin öğretmen adaylarının mesleki gelişimlerini olumlu etkilediği, okuma çemberindeki rollerin öğretmen adayları üzerinde olumlu etkileri olduğu sonuçları elde edilmiştir (Çermik vd., 2019; Doğan vd., 2019). Yapılan çalışma sayılarının az olması nedeniyle bu sonuçları destekleyecek araştırmalara hala ihtiyaç duymaktadır. Daha fazla ve kapsamlı çalışmalar yapılarak bu sonuçlar yeniden değerlendirilebilir.

Okuma çemberinin kullanıldığı araştırmaların diğer sonuçları incelendiğinde okuma çemberinin öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve sosyal becerilerini geliştirdiği görülmektedir (Doğan vd., 2018). Okuma çemberinin özellikle etkileşime ve iletişime dayalı bir yöntem olmasının sosyal becerilerin gelişimi üzerindeki etkinin açıklanmasında önemli olacağı düşünülmektedir.

Çalışmaların Önerilerine Göre Değerlendirilmesi

Okuma çemberinin kullanıldığı çalışmalar önerilerine göre incelendiğinde öneriler üç grupta toplanabilir. Birinci grup öneriler araştırmacılara yapılan önerilerdir. Araştırmacılara yeni çalışmalarda daha geniş örneklem üzerinde araştırma yürütmeleri, farklı sınıf ve okul türlerinde yöntemi uygulamaları ve okuma çemberinin okuma dışında farklı beceri alanlarındaki etkilerini inceleyen çalışmalar yapmaları önerilmiştir (Sarı vd., 2017; Tosun, 2018). Bu önerilerden en dikkat çeken ve alanda eksikliği oldukça fark edilen boyut okuma çemberinin farklı beceri alanlarındaki etkisini gösteren çalışmaların yokluğudur. Ayrıca okuma çemberinin farklı okuma teknikleriyle karşılaştırılması, okuma çemberinin farklı derslerde kullanımıyla ilgili çalışmaların yapılması araştırmacılara yapılan diğer önerilerdendir (Avcı vd., 2013). Okuma çemberinin yetişkinlerdeki okuma becerilerine katkısını inceleyen çalışmalar da tercih edilebilir. Okuma çemberinin okuma motivasyonu ve okuma tutumu üzerindeki etkisi ile farklı bilişsel, sosyal becerilere etkisinin görüleceği çalışmalar yapılması önerilere eklenmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığına yapılan öneriler incelendiğinde okuma çemberinin Türkçe derslerinde okuduğunu anlama becerilerini geliştirmek amacıyla etkin kullanılması önerisi ilk sırada yer almaktadır (Hatun ve Kurtlu, 2019; Mete, 2020). Okuma çemberinin eleştirel okuma becerilerini geliştirmek, akıcı okumayı sağlamak, fark-

lı şubeler arasında uygulayarak öğrenciler arasındaki etkileşimi arttırmak ve farklı derslerde kullanımını sağlamak gibi önerileri de eklenmiştir (Tosun, 2018; Tosun ve Doğan, 2020). Okuma çemberinin kullanımı konusunda öğretmen becerilerinin artırılması öneriler arasında bulunmaktadır.

Yapılan çalışmalarda üniversitelere yönelik ifade edilen öneriler incelendiğinde ise Eğitim Fakültesi lisans öğrencilerinin okuma çemberi yöntemi ile tanıştırılması gerektiği dikkat çekmektedir (Çermik vd., 2019). Bu bağlamda öğretmen yetiştiren kurumların özellikle etkililiği farklı araştırmalar aracılığıyla test edilmiş bir öğretim yöntemini öğretmen adaylarına tanıtmalarının önemli olduğu düşünülmektedir.

Genel Değerlendirme

Okuma çemberinin kullanımı ile ilgili yapılan çalışmaların betimsel içerik analizi yöntemiyle incelenmesi sonucunda bu yöntemin daha çok Türkçe dersi kapsamındaki bir beceri alanı olan okuma becerisi üzerinde çalışıldığı ortaya çıkarılmıştır. Bu bağlamda okuma çemberinin diğer derslerdeki kullanımı ve Türkçe dersindeki diğer becerilere etkisini konu edinen araştırmaların yürütülmesinin ciddi bir gereklilik olduğu düşünülmektedir. Örneklem grupları incelendiğinde örneklem türünün daha çok ilkökul, Eğitim Fakültesi lisans öğrencileri ve ortaokul düzeyinde öğrencilerden oluştuğu dikkat çekmektedir. Bu bağlamda farklı okul, sınıf ve örneklem türleri ile yapılan çalışmalar verilerin genişletilmesine katkı sağlayacaktır. Okuma çemberi birçok zihinsel süreci içerisinde barındıran bir yöntemdir. Eğitim öğretim uygulamalarında kritik role sahip öğretmenlerin bu yöntem ile ilgili bilgilendirilmesine ait çalışmalar yapılması da alanda belirlenen eksiklikler arasındadır.

Kaynakça

Tematik analiz kapsamında incelenen çalışmalar yıldız (*) ile gösterilmiştir.

- *Avcı, S., Yüksel, A., ve Akıncı, T. (2010). Okuma alışkanlığı kazandırmada etkili bir yöntem: Okuma çemberi. *MÜ Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 32, 5-24.
- *Avcı, S., Baysal, N., Gül, M., ve Yüksel, A. (2013). The effect of literature circles on reading comprehension skills. *Journal of Theoretical Educational Science*, 6(4), 535-550. <http://dx.doi.org/10.5578/keg.6710>
- *Avcı, S., ve Yüksel, A. (2011). Okuma çemberi yöntemine göre kitap okumanın öğrencilere bilişsel ve duyuşsal katkıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(3), 1285-1300.

- *Aytan, T. (2018). Perceptions of prospective Turkish teachers regarding literature circles. *International Journal of Educational Methodology*, 4(2), 53-60. <https://doi.org/10.12973/ijem.4.2.53>
- Bastuğ, M. (2014). The structural relationship of reading attitude, reading comprehension and academic achievement. *International Journal of Social Sciences and Education*, 4(4), 931-946.
- Çalık, M., ve Sözbilir, M. (2014). İçerik analizinin parametreleri. *Eğitim ve Bilim*, 39(174), 33- 38. <https://doi.org/10.15390/EB.2014.3412>
- *Çermik, H., Doğan, B., Ateş, S., ve Yıldırım, K. (2019). Öğretmen adaylarının okuma çemberine ilişkin görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 87, 1-15. <http://dx.doi.org/10.16992/ASOS.14>
- *Çetinkaya, F. Ç., ve Topçam, A. B. (2019). A different analysis with the literature circles: teacher candidates' perspectives on the profession. *International Journal of Education and Literacy Studies*, 7(4), 8-16. <http://dx.doi.org/10.7575/aiac.ijels.v.7n.4p.8>
- *Demir, E. (2019). *Okuma çemberi yönteminin öğrencilerin okuma tutumlarına ve eleştirel okuma becerilerine etkisi* (Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- *Doğan, B., Çermik, H., Ateş, S., ve Yıldırım, K. (2019). Öğretmen adaylarının okuma çemberinde üstlendikleri rollere ilişkin görüşleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(1), 141-157. <https://doi.org/10.16916/aded.482428>
- *Doğan, B., Yıldırım, K., Çermik, H., ve Seyit, A. (2018). Okuma çemberi: Niçin ve nasıl? Örnek bir uygulama. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(3), 747-765. <https://doi.org/10.16916/aded.428415>
- *Doğan, B., Cermik, H., Yıldırım, K., ve Ateş, S. (2021). The effects of literature circles experiences on primary school students' attitudes towards reading. *Journal of Eurasian Education and Culture*, 6(12), 88-148. <http://dx.doi.org/10.35826/ijoecc.308>
- Ergen, Y., Boyraz, C., Batmaz, O., ve Kansu Çevik, C. (2019). Zihinsel imaj oluşturmaya dayalı öğretimin okuduğunu anlama becerisine etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(1), 72-81. <http://10.24106/kefdergi.3425>
- Güngör, A., ve Açıkgöz Ün, K. (2006). İşbirlikçi öğrenme yönteminin okuduğunu anlama stratejilerinin kullanımı ve okumaya yönelik tutum üzerine etkileri. *Kuram Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 48, 481-502.

- *Hatun, E. T., ve Kurtlu, Y. (2019). Okuma çemberi yönteminin öğrencilerin eleştirel okuma becerilerine etkisi. *Ekev Akademi Dergisi*, 23(78), 191-204. <http://dx.doi.org/10.17753/Ekev1177>
- Kaldırım, A., ve Tavşanlı, Ö.F. (2020). Grafik Örgütleyicilerin Türkçe Eğitiminde Kullanımını Konu Edinen Araştırmaların İncelenmesi: Bir Tematik Analiz. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(3), 839 – 873.
- Kaldırım, A., ve Tavşanlı, Ö. F. (2021). A thematic review of using digital teaching technologies in Turkish language teaching. *Journal of Educational Technology & Online Learning*, 4(2), 70-95.
- *Karatay, H., ve Soysal, İ. (2021). Edebiyat halkalarının 5. sınıf öğrencilerinin okuma becerilerine etkisi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 22, 666-677. <https://doi.org/10.29000/rumelide.897109>
- *Kaya Tosun, D. (2018). Okuma çemberinin okuduğunu anlama, akıcı okuma, okuma motivasyonu ve sosyal beceriler üzerindeki etkisi ve okur tepkilerinin belirlenmesi (Doktora Tezi), Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Susar Kırmızı, F. (2008). Türkçe öğretiminde yaratıcı drama yönteminin tutum ve okuduğunu anlama stratejilerine etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 95-109.
- Kuşdemir, Y., ve Güneş, F. (2014). Doğrudan öğretim modelinin okuduğunu anlama becerilerine etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 86-113.
- MEB. (2019a). “PISA 2018 Türkiye Ön Raporu”, Eğitim Analiz ve Değerlendirme Raporları Serisi, No:10 http://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_12/03105347_PISA_2018_Turkiye_On_Raporu.pdf (Erişim tarihi: 24.12.2020)
- MEB. (2019b). Akademik Becerilerin İzlenmesi ve Değerlendirilmesi 4. Sınıflar Raporu (2019). Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- *Mete, G. (2020). Okuma eğitiminde okuma çemberi yönteminin uygulanması. *Tarih Okulu Dergisi*, 13(45), 1147-1158. <http://dx.doi.org/10.29228/joh.40307>
- *Okur, T. (2019). *Okuma çemberinin ilkökul öğrencilerinin eleştirel okuma becerilerine etkisi* (Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

- *Özbay, M., ve Kaldırım, A. (2015). Okuma çemberi tekniğinin öğretmen adaylarının eleştirel okuma öz yeterlilik algılarına etkisi. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 3, 222-234.
- *Pilav, S., ve Balantekin, M. (2017). Okuma çemberi yönteminin okuduğunu anlama becerisine etkisi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 149-170.
- *Sarı, T., Kurtuluş, E., ve Yücel Toy, B. (2017). Okuma çemberi yönteminin ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin okuma-anlama becerilerine etkisinin incelenmesi. *Yıldız Journal of Educational Research*, 2(2), 1-14.
- Tavşanlı, Ö.F., ve Kaldırım, A. (2020). Türkiye'de süreç temelli yazma yaklaşımı: Bir tematik analiz çalışması. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 9(1), 108-138.
- *Tekin, Ş. (2019). *Encouraging extensive reading through reading circle activity at a preparatory school in Turkey* (Master thesis). Çağ University, Mersin.
- Tokgöz, S., ve Işık, A.D. (2020). KWL (Ne biliyorum? Ne öğrenmek istiyorum? Ne öğrendim?) Stratejisinin ilkökul 3. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama başarılarına etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1, 57-84. <https://doi.org/10.37217/tebd.655873>
- *Tosun, D. K., ve Doğan, B. (2020). Okuma çemberinin okuduğunu anlama ile akıcı okuma üzerindeki etkileri ve okur tepkileri: Bir karma yöntem araştırması. *Eğitim ve Bilim*, 45, 203. <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2020.8716>
- Ünal, S., Çalık, M., Ayas, A., ve Coll, R. K. (2006). A review of chemical bonding studies: needs, aims, methods of exploring students' conceptions, general knowledge claims and students' alternative conceptions. *Research in Science ve Technological Education*, 24(2), 141-172. <https://doi.org/10.1080/02635140600811536>
- *Yıldırım, K., Seyit, A., Çermik, H., ve Doğan, B. (2019). Okuma çemberinin öğretmen adaylarının okuduğunu anlama düzeylerinin gelişimine etkisi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(2), 1029-1048. <https://doi.org/10.17152/gefad.523510>